

Nemzeti Társalkodó

Szombaton, $\frac{27}{2}$ = Februarius' 27-dikén

1830

Javallat a' Kertmivelésről, —

Hogy lehessen azt Hazánkban hamar 's kevés költséggel elő-mozdítani.

Sajnálva lehet tapasztalni, hogy Erdélyben, melyet a' természet oly' gazdagon ajándékozott-meg szép fekvésű helyekkel, — 's mintegy a' szép Kertek' válasszott helyének alkotta; még-is, ha megnézi az ember azokat, — milyen távol vannak attól, hogy tzeljoknak megfeleljenek!

Lássuk előbb a' régi kerteket: — Sok nagy egyenes utak, mellette, kopasz, kizottkázott, nagy karókkal, lapukkal töltött veteményes táblák, ezek száraz levendulákkal, 'sáljakkal', bészegve, imitt-amott nagy helyen kiszáradva; az út' végiben el-ér az ember a' virágos táblához, ott kitzirkalmazott, három-négy lépésnyi hoszaságu, magas puszpántal békerített apró táblátskák vagynak, azokba valami burjánhoz hasonló virágok békintve, imitt-amott egyegy más virág is, ennek a' táblának a' közepén, egy kerek hely, vagy széles nagy gyepvel bépárkányozva (melyet a' Kertészek, magoknak szoktak szénának kaszálni) vagy kereken ültetve majoráunával, rozmarintal, ect. abba a' kerekébe osztán egyegy tő virág, mind szép rendbe ültetve, a' négy szegeletin

a' helynek négy tő nagyobb, és egyféle virág; onnan le, vagy fel, menjen az ember egyegy keskeny spallér között, vagy nyaktörő rohdadt gráditson; elérkezik különböző spallérokhoz, a' mellyeken az ollók kegyetlen elnyomást vittek-végbe; mint a' régi vállak az asszonyok' testét, 's a' régi babák a' gyermekek' fejét, órát, mejjét, úgy formálják a' szegény gyümölsfát, kivéven a' maga' természeti szép állásából, várkerítést, 's ki tudja leírni még mit, mindent, formáltak, az ök pompás formájokból; 's még több ilyen idétlen szülemények vagynak, mellyekkel az időt tölteni nem akarom.

Nézzük meg már az újabb ízlésű, a' szép természetet, 's természetességet, kitsiben majmoló, úgy-nevezett ánglus-kerteket. Itt már, nem szabad rendnek lenni; egy kis helyre egybe szorítva, minden szépségét lehet látni a' természetnek; van itt, havassi vidék, vadaskert, retentő nagy fák, erdő, mező, tó, folyó-víz, havasi patak, ezeken tsónak, hidak, mellettek éremitások, grották, és sok más természetet szebbíteni akaró, Isten tudja mik; de, miből állanak mindezek? egy kis darab gyep, abban egykét burján; más helyt, mintha egynehány ágat szurtak volna fel, hat-hét fa tömötten, amott egy tő, három-négy öl széle-hossza on-

nan tsavargó utak, mellyek annyira görbék és közel van egyik tsavargás a' másiktól, hogy az ember egymásnak kezét nyújthat a' szembe lévő útból, és a' mellett olyan keskenyen szabták azokat, hogy, ha a' melléjek ültetett fák vagy bokrok, megnőnek, akkor kéntelen lessz az ember mint egy tolongó sokaságba, szintűgy béúszni közöttök; és midőn a' régen várt pihenő helyre jutna, ott vagy úgynevezett gyeptanapéra, azaz, burjánülő-helyre talál, mely egésztelen, nyirkos; vagy tzipra fakanapéra, melynek alkotása olyan jó, hogy ha magára ugyan nem vigyáz, 's magyar tüze vagy egy eleven beszédre ragadja; a' földön kapja (szedi-fel) magát; 's akkor veszi-észre, hogy az ilyen ülő-helyeket, lassúbb gondolkodásu, tsendesebb vérű, emberek találták-ki. Mennjünk immár a' nagy tóhoz, följevízhez: — egy kis holt-vízben tsaknem szárazon áll a' tsónak, ha nagy bajjal megindúltunk, 's mentünk velle, egykeveset, megfeneklett; 's tsak segítség kiáltással szabadúlhattunk-ki; nézzük-meg a' havasi vidéket, a' vadas kertet-is, keskeny járhatatlan ösvényen juthatni oda, egynehány mesterséggel egybe hordott nem nagy kövek, egy-két tövis-bokor, egynehány fenyőfa, imitt-amott rendetlenül, ábrázolják a' kösziklás havasi vidéket; innen kukuttsál-ki, két-három, szegény éhes őz-síjú; elvesztvén elevenségét, elfelejtve gyönyörű, jádзи ugró természetét; tovább találunk a' havasi patakon, egy jó ízű kis hidat, ez egy keskeny, tzipra, domború alkotmány, mellyen, egykítsit-nehezetske embertől, egész maga elhatározása át-menni, mert a' mint teszi rá a' lábát, már retseg, és lóg, 's félhet, hogy az alatta-lévő motsáros árokba, a' honnan a' tók gyermekei búson üngetnek előre, kelletlen látogatóba fog menni, és ha a' tréfa nyomorékságot nem is szerez, legalább a' zöld hi-

nár megfogja mutatni, hogy hol járt sétálni.

Még másoknak abban határozódik kertkórságjok, hogy ritkaságokgyűjteményeivel, a' növények' országából, tegyék kertjeket mások felettvalóvá; de, itt is jobbára, a' módit követvén inkább, mint a' jó ízlést, egy falka ámérikai burjánt össze-szednek, drága Németet fizetnek mellette; 's ha nézi az ember, igen sok ezezből, olyan, hogy a' mezőn, vagy erdőn látva, ügyet sem vetnének rájok. Ezeknek, éppen azért, hogy kertjek ritkaságok' gyűjteménye legyen, a' legdrágábját hozatják-meg, irigyen őrzik, mint a' sárkány a' kintsét, a' világért sem szaporítják azokat, tized' 's huszad' részannyira is, mint a' mint lehetne: evvel, azt a' kárt teszik, hogy a' mely plántából négy-öt esztendő alatt, nyóltzvan, és száz-is lehetne, meg-annyi helyt elterjedve, tsak nállok, vagy legfeljebb, egy-két, jó barátjaiknál van; ez éppen olyan hibás tselekedet, mintha azoknak árrát, a' mit azok a' szaporodások érnének, a' sárba hánynák; ez némelleyenél, az igaz, hogy azért esik, mivel' nem tudják ki-vel osztozzanak belőllök; de sokaknak abból a' bestelen irigy természetekből jön, hogy sajnálják másoktól azon gyönyörűséget, mintegy féltik azt a' ditsősséget, hogy másnál is meglegyen az, a' mivel' ők úgy szeretnek kérkedni; még némelleyenek el is tagadják a' mijek van, ha kérni talál valaki; 's ha ezt éppen nem tehetik, akkor azt az alatsonságot tselekszik, hogy, nem azt adnak az embernek, a' mit kíván, és gondol, hogy kap; evvel pedig különösen boszantódik az ember. Az ilylen fősvények nem tsak hogy fogok' fejérét rútúl kimutatják, de önnön magoknak is kár tehetnek, mert, ugyan-is, lehet másnál is olyan a' mire ők vágnának, 's akkor, mitsoda ortzával kérhetnek olyant, a' mit ők sajnálnak adni, de, ki is adna az olyan magának való embernek

jó szívvel valamit? midőn tudja, hogy az, elveszett portéka a' mit annak ad, mint a' mely pénz nem circulál; azonban, ha fősvényül dugatsolt növényeket, valami pusztulás éri: mennyi költséggel, fáradsággal, sok várakozással, szerethetik-meg ismét? holott ha ember-szerető módjára másokkal közlötték volna azokat, hamar, és könnyen, ott állhatna gyűjtemények, a' hol azelőtt, mindenki kötelességének nézvéen adósságát lefizetni, 's károkat örömmel kipotolnák éppen abból, a' mit töltek kaptak volt; és így, minden költség, várakozás nélkül, a' barátság' édes érzése mellett, érnék azt el, a' mit most, sok mindenféle bosszúsággal, 's még is gyakran csak félig-meddig érnék-el. Vagynak ugyan kivételek, 's azok között nem tehetem, hogy különösen, meg ne említsem, Gr. Teleki Ferentzet (jól megjegyezd, a' Gaszmosit); mert ez az igazi Cimon, a' ki valóssággal örvend, ha másoknak kedveket töltheti, ha számos és szép növényeit terjesztheti, ha azoknak a' kiknek kevés módjok van azokat megszerezhetni, adhat, sokszor drágán vett növényeiből is.

Ilyen érzésüeknek kellenék sokaknak lenni: mert a' mi egynek bajos, az, többnek könnyű; a' mit egy ki nem vihet (meg nem tehet), azt többen haszonnal mozdíthatják elő. Hogy tehát a' kertmivelésben a' jó ízlés közönségesen elterjedhessen, 's a' kiknek ízlések ugyan van, de tehetségek nintsen, mód adassék ezen szép vággyok' kielégítésére, sőt hogy olyanok is kivihetővé (?) tétetőd-hessenek, a' mikre most egyes erő teljességgel elégtelen, egy szóval, hogy lehessen a' kertmivelést könnyű szerrel, minden áldozat-tétel, 's nagy megerőlködés nélkül, pallérozni, 's terjeszteni kitsiny Hazánkban; arra-nézve, szükséges lenne, hogy a' kertmivelést kedvellők egymással kezet fogva, állanának egy társaság-

ba, melynek foglatosságai légyenek: —

1) Minden tag igaz köz-buzgósággal, 's nyílt-szívűséggel jegyezze-fel minden, ha csak egy-két 's tsekélynek tettző növényeit is, sőt minden, a' ki hazafiságát ez által is ki akarja mutatni, 's nem akar a' fenn említett hiba gyantájába esni, tegye ugyan ezt, 's botsássa köz-tudás alá birtokában-lévő növényeit; hogy így, minden-ki megtudhassa mi van-meg a' Hazában, megtudódván ez által az is, hogy, mi nintsen-meg: ekkor, a' kert-kedvellők eggyezzenek-meg, hogy mik érdemlik-meg a' költséges meghozatalt, és azokat köz-költségen, de csak egy vagy egy-pár példányban, hozassák-meg; mentől-több-félét egyszerre, hogy az által a' hozatal' költsége, egészbe-veve, mentől-kevesebbre menjen.

2) Mind a' Hazában, már meglévő, mind pedig az ezután hozatandó növényekre-nézve, azoknak miveltetéssek' és szaporítások' gondját osszák-fel a' tagok magok között, 's vállalkozzanak olyan tagok, kik közül egy, egy-félét, vegyen különös ügyelete alá, például egyik, mind-tsak gyümöls-fákat, vagy még apróbbra osztva, mind-tsak almát, körtvélyt, baratzkot, vagy más külön gyümölsöket; másik, mind-tsak szőlőket; harmadik mind-tsak kert' ékességére szolgáló fákat, bokrokat; negyedik, mind orvosi növényeket; ötödik, mind kertiveteményeket; hatodik, vagy szép, vagy nevezetes növényeket, mellyeknek, minthogy számok már-is nagy kiterjedésű, tehát ezeket újj osztály alá vetve, egyik tag mind-tsak a' róskákat, más, a' pelargoniumokat, 's így tovább, vegyék különös ügyeletek alá. De ellenben, a' gondviselése alá vett ágára-nézve a' kertész-ségnek minden lehetségest megtevé, igyekezzék, azokat nem csak mentől-többszaporítani, hanem azoknak egész teljes gyűjteményét állítani-elő, úgy hogy, min-

den a' féle nemü növény nalla egy
tsonóban találtassék-meg. De —

3) Azzal, hogy egyiknek a' kert-
jében egy-féle, másiknak más-féle gyűjte-
ményt állított-ki a' Társaság, zélját még
el nem érte; hanem arról is kell gon-
doskodnia, hogy ezen gyűjteményekből,
és szaporításokból, részesülhessen is min-
den-ki, kedve szerént, mely e' szerént
légyen: —

a) Mindazon növényekből, mely-
lyek egyik vagy másik tagnál már meg-
vagnak az országban, 's a' mellyeknek
szaporítására, arra vállalkozott tagok ma-
gokat ajánlották, adjon egyik a' másik-
nak ingyen; a' költsönösség, — melynél-
fogva ma az egyik ád, hólnap' a' má-
sik, — és az a' bizonyosság, hogy a' mi
eggyiknél megvan, a' másik is akarmi-
kor megkaphatja, — eléggé megfordít-
ván a' szaporítónak fáradságát.

b) Azon növényekre-nézve pedig,
mellyek még egyik tagnál is meg nem
találtatván, pénzrel meghozatandók, te-
gyen minden, a' ki egyikre vagy má-
sikra azok közzül vágyik, tehetsége 's
kedve szerént, pénzt össze. Meghozatván
pedig a' kívánt növényeket, előbb nem
az ara vágyakodók kezébe mennjenek,
hanem az azon-féléket szaporítóba; a'
kinél felszaporítottván elegendő száma,
tsak a' szaporodás adassék-ki, kinek-ki-
nek, még-pedig oly' formán, hogy: —
az elő-lizető által a' befizetéskor előre
meglévén határozva, mire mennyi pénzt-
szánt; az azt szaporító vállalkozott tag
pedig, tudván az ara tett költséget: —
a' szaporodásból kinek-kinek, abban a'
mértékben adjon hamarabb vagy később-
re, a' mint az azonféle növényekre bé-
tett pénz' menyisége, több vagy ke-
vesebb volt.

E' szerént, a' szaporítás és szapo-
rodhatás, mely eddig-elő (ekkorig) tsak
nem egészen, elveszett ajándéka volt a'

természetnek reánk-nézve; véghetetlen-
re nevelén-fel a' növények' számát,
's egy példány száz, sőt ezer kedvellőket
is, kielégítvén, az a' költség mely eddig
ugyanazon növénynek újjravaló meg-
hozattatására fordított, fordíthatatnék
újjabbak megszerzésére; ekkor volna osz-
tán lehetséges a' mit eggyes ember nem
képes kivinni (végre hajtani) hogy kü-
lömbözü nemü növényekből, egész tel-
jes gyűjtemények állíttassanak-fel a' Ha-
zában; pompás látás lenne ekkor az ah-
hoz értőknek; egy magános' kertjében
400--500-féle szép rósát, jól elhelyhez-
tetve látni, másnál 1000-féle válogatott
szegfüt, a' harmadiknál 500-féle auri-
culát, 's primulát, a' negyediknél 3000-
féle pelargoniumot.

Ez a' gyűjteményenkéntvaló elra-
kása a' növényeknek, éppen olyan
kedves lenne akár a' hazai, akár az i-
degen keresztül utazók' és ahhoz értők'
szemei előtt; mint midőn, egy rendetlen,
nagy könyvtárban elfáradt a' kereső egy-
szükséges könyvnek keresésében, a' mely-
lyet még sem tud a' sok széjjel szórtak
közzül hol találja? 's midőn már szinte
lemond, hogy kívánságát valaha elérje,
belép egy más, jól elrendelt, olyan könyv-
tárakba, a' hol a' tárgyak szerént van
minden könyv külön elrakva, és mind-
járt reá találhat azon régen keresettre; e'
mind magának a' falun lakó kertmive-
lőnek, belé tanúlván egyfélének mivélé-
sébe, könnyebbség, és szebb lenne, a'
mostani izlésnél; mind pedig a' közön-
séges kertekben különös gyönyörű látás
lenne a' sétálóknak. Itt, egy szépen össze
állított rósa erdőtskét, amott, egy dom-
bon, a' sok súp szekfüket, itt egy jó haj-
lásu út mellett, vagy végiben szépen gyűj-
tött különbféle bokrokat, amott egy me-
zöt a' sok szép virágokkal ékesítve, majd,
a' melegtől már elbádjott, a' gyönyörű
állásu nagy fák szintűgy hívogatják ked-

ves árnyékokkal; még tovább menve lát-
na a' sétáló egy's más igen hasznos nö-
vényeket: mellyeket eddig-elő nem es-
mért, nem lévén az egyesnek elég te-
hetsége, azokat megszerezni; kikérdené
annak mivelését, megszerezné magának
a' Társaságtól, vagy pénzen vagy ingyen,
vagy ha még a' Társaság a' tagjait ki-
nem elégítette volna, valamely külön tag-
tól. Így terjedne a' hasznos, kellemetes,
mindenfelé; egy ilyen Társaságnak hasz-
nai terjednének, 's úgy ömlene az szerte-
széjjel minden-felé, mint a' bőségszaru-
nak gazdagsága; azt nem említem többé,
mennyit lehetne szépíteni az egész or-
szágon; és hogy a' szépített lakások, az
egyes szíveknek meglegedésére, nyú-
galmára, milylen hasznos békéjással len-
nének; most, tsak azt akarom kifejtteni,
hogy mik vezethetnek ezen tzelnek elé-
résére. Ezek: az akarat, a' tehetség, a'
jó ízlés, az egyet-értés 's a' munkás i-
gyekezet.

1) Az akaratot véve-fel: abban sem-
mi kélttségem nintsen hogy meg ne lenne
Hazámfiái- és lányiba; vagyok most
is sokan, kik a' kert' szépítésbeli vágyo-
kért sokat költöttek már is, 's költenek
naponként; ezek azt a' módot, mellyel
hamarébb, 's kevesebb költéssel elér-
tik igazi tzeljokat, bizonyosan elfogadják;
vannak olyanok is, kik Hazájok szépi-
tésén kívánnak munkálódni, bár-ha nem
is sokan: ezek-is két-kézt fogadnak egy
ilyen alkalmatosságot.

2) A' mi a' tehetséget illeti; -- nints
miért sok szót szaporítani, és példákkal
bizonyítani azt, a' mit minden ember tud;
az egyes erő, bár mely nagynak tessék
is, magára tsekély, tsak az egyesített erő
az mely eleitől-fogva nagy dolgokat tu-
dott kivinni (!).

3) A' jó ízlés: -- vagynak ugyan most
is kis Hazánkban egyegy, jó ízlésű em-
bereink; a' kik tudnának élni a' szép ter-

mészet' ajándékaival, és a' természetet
még ott is mintegy kisegíteni, a' hol az
mostoháiban mutatja magát; de az egy-
gyes erő nem lévén elégséges, úgy vesz-
tegel sokaknál ezen szép tehetség, mint
a' parásában lappangó tűz, mely tsak sze-
let kapjon, egy pillantat alatt fellobban
és melegít.

4) Az egytetértés: fájdalom! ennek
lelke hibázik Hazánkba. De tsak igaz ál-
hatatos akarattal légyenek Hazánk jó íz-
lésű fiai, bizonyosan leghamarébb ezek
léznek egytetértők, a' szépnek elmoz-
dításában és terjesztésében, tsak egy in-
tés, egy felszollítás kell, bizonyosan ré-
sen fogja fülöket találni, 's a' Teremtő,
látván hogy munkáit nem eltsufolni akar-
juk, hanem inkább azon törekedünk, hogy
azok elrendeltetésseknek megfeleljenek;
bizonyosan nem fogja elmúlatni eggyes-
séggel megáldani bennünket!

5) Az igyekezet: -- hogy ne igyekez-
ne minden igaz barátja a' tsinosodásnak,
ilyen nemes tzel' elérésében? még a' disz-
nő-se szereti a' piszokjában heverni; hát
az ember, az Isten' felséges teremtése len-
ne-é egyedül az, a' ki a' tsinosságon ne
kapna? 'S éppen a' szép Magyar Nemzet
maradna minden nemzeten leghátúl? még
a' török is a' szép kerteken kap, azok-
ra költséget, és fáradságot nem sajnál, 's
a' legjobb ízű pipa dohányt egy-egy szép
és lelket-emelő helyen szívja-ki; -- 's a'
lelkes Magyar nemzet sár és szemét kö-
zött lakna? a' régi időnek azon szép lel-
kü asszonyai, kik mindég készek voltak
Hazájokért nagy áldozatokat megtenni,
méltán kívánhatják a' mostani tsinosabb
százdában élő unokáiktól, hogy éppen az
őket illetőkben, a' tsinosításban, testvéri
kezeket fogjanak, és mindent megtegye-
nek abban, a' mi éppen az asszonyi ked-
vességet adja, 's a' mi egyedül ad a' min-
den köz-dologból kirekesztett asszonyok-
nak, békelyást; nem is lehet azt asszo-

nyainkról feltenni, hogy ezt ne tegyék 's hogy különösen részt ne vegyenek, 's ne igyekezzenek a' Haza' tsínosításában, a' lehetetlen, hogy a' jó ízlés úgy el volna temetve, úgy is csak egy-előre kellene fáradság reá, mert tudva van, hogy a' jó igyekezetet áldás követi, 's a' természet, az a' bő kezű jó anya, bizonyosan különösen megkoszorúzná az őket kedvellők' igyekezetét; hidjétek-el kedvestestvéreim! hogy az Isten nem kis előmenettel ajándékozná-meg igyekezeteteket; ezt én nem csak hiszem, hanem egy menyei tűz által érzem; és látom is már Erdélyünket, minden utazóktól bámúlva tiszteltetni; 's én, kicsi porszem, ezen földi paraditsomnak előre örvendek képzetembe; csak ne-hogy felébbresszetek mint egy álmomból igen hirtelen, és kiméltetlenül, mert igen megkeseredném, 's félek hogy mint a' gyermek midőn álmában kezében vélt kalátsát felébbrettekor nem kapja, keserves sírásra fakad, én is ily tsűfűl járnék, 's igen megszegyenlve magamat elrettennék, minden gondolatól, óhajtástól; kedvezetek 'hát kérlek kedves barátim! 's valósítsátok-meg a' mit még csak álmomba látok.

Ara az ágára jövök már a' dolognak, hogy mi móddal lehessen költséget kevesíteni, 's még is jó növényeket szerezni.

Vannak a' Hazában is szép fák, bokrok, 's más szép növények is: ezek közül sok, jobban megérdemli a' kertekbe való hozást, mint némely japáni, étioipiai burján; ere-nézve, felszöllítok a' két Ország' különböző részeiből, minden fűvészség-kedvellőket, hogy ne sajnálják a' köz-joért, azon kicsi fáradságot megtenni, és vidékjekben lévő nevezetesebb, szebb, vagy különösen csak azon vidékben találtató, növényeket köz-tudás alá bocsátani. Továbbat, Magyar Országban vagyunk olyan külföldi betses növények, mellyek nállunk Erdélyben még nem meg-

találhatók. Ezekre-nézve, ha azon kert tulajdonossainak hírül adná az ember hogy egy ilyen Társaság állott össze, 's szeretné ezeket 's ezeket a' növényeket megkapni, bizonyosan örömmel segíték a' Testvér.-Hazájokban ily' szép tzélből állott Társaságot, nékiek a' régi Magyarok szép természete még tulajdonok lévén, mint a' Székelynek, mely minden elnyomattatás mellett még nemzeti béjjeget el nem vesztette, mely nem csak örvend, ha a' magából mást is részeltethet, hanem nem is esik jól, nem tudja használni, a' mi je van, ha mással meg nem oszthatja.

A' mellyeket pedig pénzel kellenék meghozatni, azokra-nézve, vagyon Baváriában Frauendorf nevű faluban egy kertmivelő társaság, mely éppen ilyen tzélből állott egybe, hasonlóan kistsin kezdődött, úgy szólva egy ember-szerető, a' mostani E-lőlülője Fürst, volt a' kezdője a' ki feláldozta minden jószágát, 's egész élete' munkásságát, tehát egész életét — egészségét - jövedelmét ennek szentelte, úgy hogy fáradhatatlan munkássága, és nem csak Hazafiainak, hanem más nemzetbelieknek is, azok közt a' Magyaroknak is, közjóért való buzgóságok ara a' pontra emelte ezen kistsin kezdődött társaságot, hogy most országokra ható befolyással munkálódik, nem csak a' szív nemesítésére 's a' gyönyörűsége szolgáló kertészség, hanem minden hasznos földmivelési szorgalom' elő-mozdítására; ez adja-ki a' mindenféle ditsérettel esméretes kerti-újságot, 's a' vidékében nagyon olvasott, parasztok' újságát; innen lehet mindenféle kerti növényeket, magvakat, jutalmason kapni és bizonyosan azt adnak a' mit kér az ember, jó és szép példányba, 's nem elszigorodott növényeket, nem a' kereskedés, hanem minden hasznos vagy szép növények' elterjedése lévén tzéljok; azomban, nagy hozatalok, ők azt a'

Dunán, hajón, egész' Pestig letudván szállítani, igen kevés költségbe kerülnének; Pesttől-fogva eddig, megint száz-meg-száz módot lehetne találni a' jutalmas és jó móddalvaló lehozatalra. A' Frauendorf-bólvaló hozzattatásnak, még az a' haszna is lenne, hogy ottan igen jól pakolják-el a' növényeket, úgy hogy egész' friss állapotban kaphattja - meg az ember, tsak hogy Pesten, és az onnanvaló elhozatalkor valaki ki ne bontsa, és el ne tserélje azokat vagy belőlők, mert úgy osztán akarhonnan hozzassa is az ember, még sem ér tzelt; de még az se lehetetlen, hogy vagy ingyen is vagy sokkal jutalmasabban adnák, a' mint szokták is, elé kívánván azt a' Társaságot mozdítani.

Miudezek után, meg ne bántódjék, bo-tránkozzék, néhol talám kemény kitételeimbe senki is, mert megesmérém én azt hogy mind a' személyek' hibáiban, mind a' kertek' rosz, ízlésselvaló formálásában, vagynak kivételek; ugyan-is, most is van a' Hazában egynehány szép kert és tsak a' vegye azon elé számlált hibákat magára a' ki hibásnak érzi magát. — Mindezen véleményeimet, tsak ara a' végre tettem-meg, hogy Hazám' azon fiait, és leányait felserkentsem, nékiek ezekbe jutassam, ezen gondolatot, a' kik meg is akarják, meg is tudják érteni; — mindent tehát a' ki a' kertmivelés kedvellője, felszollítok ezennel! dolgozzanak ennek elő-mozdításában; kivitelében, benne vetett bizodalomnak megfelelőleg; a' tzel jó lévén, tsak a' kivitel is jó módal mennjen-végbe; teremhet a' még gazdagon kis Hazánk' szépítésére. — Hogy ha pedig munkám nem tartják elég érthetőnek, kidolgozottnak, rendbe-szedettnek, (minthogy én magam sem tartom annak) Hazánk' okosabb emberei világosítsák, magyarázzák és dolgozzák-ki jobban. — Meg lévén már a' Társalkodóra-nézve említve, hogy senkit stilussa zavarosságáért' sat.

ki nem lehet rekeszteni, meg nem kell ítélni, hanem inkább kiméllőleg, szeretettel, a' hijjánt kipótolni, a' hibát elfedezni. — — Isten hozzátok édes Hazám' Fiai és Leányai! — írta egy Haza Leány.

J ó p é l d a

Olvastam a' Garten Zeitungban: — Hogy egy iskola mester Német Országban, a' ki nagy gyümöltstenyésztető, 's a' természetre figyelmező volt, tapasztalta, hogy a' madarak 's különösön a' tzingék, igen jóltévői a' gyümöltsfáknak, az által, hogy a' hernyókat, 's tojásait, apróra leszemelkéli. Figyelmessé tette a' tanuló gyermekeket ere; ezek közzül egy, a' ki tizenkettőt fogott volt el, haza menvén, azonnal mind elbotsátotta őket, az iskolamester meghallván megdísértte: Ez olyan hathatós példa lett a' többekre-nézve, hogy minden a' kinél-tsak egy madár volt, eleresztette, 's azután nem is fogtak többet; 's azolta, nem vettek erőt a' hernyók a' falubanlévő gyümölt-sösökön.

Különösön figyelemre méltó, hogy a' hol a' madarakat nem pusztítják menynyi jó következése van; ezek a' terményeinkben kevesebb kárt okoznak, mint azon számlálhatatlan sokféle férgek, melyeket ők pusztítanak, 's ezek, bizonyoson jobban megmentenék a' fákat a' hernyótól, mint a' szappanos víz, mely egykor, országosan ajánlatott volt. — Szoponyitz' pe tôte padure.

G ő z m a l o m

Erdélyben — ha vólta!

Némely kisebb patakok mellett álló malmaink mindjárt fél esztendeje hogy

fagyban állanak, egy kerek sem moz-
dúl; három-négy mérföldnyire utazik a'
legsanyarúbb időben némely, a' havasok'
oldalábanlévő malmokhoz, hol viszont 2--
3 nap' kéntelen várakozni míg az őrlés-
szer reá kerül, 's így ehetik kenyeret's
puliszkát! sok faluk vagynak Hazánkban,
mellyekben a' szántóvető, gazdag tsüre
mellett, kenyeret nem ehetik, — krom-
plit, kukuritzát és paszuljt főz 's ezek-
kel pótolja a' kenyér nemlétét; melyért
minden nap' könyörög az Uri imádság-
ban. 'S hát, az ilyen inség-sem eszmél-
teti-é birtokosainkat és Előljáróinkat? Ez-
előtt mintegy 17 esztendővel, a' Nem-
zeti-Gazda Írója ajánlotta a' két Ns. Ma-
gyar Hazának a' Hollandus szél-
malomot; ígérte, hogy annak egy tö-
kéletes modelljét (kis-mását) hozatja,
ha praenumeransok akadnak. Nem akad-
tak, és a' jó dolog fenn-akadott. Most, egy-
másra olvassuk Újságainkban, hogy mit
tsinálnak Angliában, Frantzia- Német- és
Burkus-, sőt már Muszkaországban is a'
megvilágosodott Nemzetek a' gőz által haj-
tatott machinákkal. Gőz hajtja a' Ha-
jókát, a' 700 másával megterhelt sze-
kereket (milyen a' Novelthy, Angliá-
ban), még pedig úgy, hogy ez, egy óra
alatt 12 ang. mérföldre halad. Gőz által
hajtattott nyomtató sajtóval nyom-
tat az Anglus egy óra alatt 600 árkust.
Most 20, majd 60, majd 100 ló' erejé-
vel dolgozik a' Gőz a' Bányák-nál,
Fabrikák-nál, hol 6--7-féle mozgást
is kell tenni a' gőz által emeltetett em-
bolusnak; 's mi, a' kiknek mind szentünk,
mind vizünk van, még a' gőznek sem-
miképpen nem vesszük hasznát! vajha a'
mostani szorongató szükség Mechanicus-
sainkat felébresztené, és egy gőz mal-
mot építtetne velek! Egy gőz által haj-
ható malom készítése több hasznára len-
ne Hazánk-nak, mint ezer olyan musikás
szökőkút, a' milyent M. Vásárhelyen

Bodor Úr állított. Be-jól illenék az ilyen
gőz malom v. téli malom a' Vá-
rosok' végire, a' faluk' közepire!

Az Eszméltető fogadja, hogy mihelyt
meghallja hogy az Országban valahol egy
jó gőz malom felállott, elmegyen an-
nak megnézésére, és ha haszna-vehető-
nek találja legottan maga' költségén, Ha-
zafiai' könyebbségek-re, egy ollyant, lak-
helyén felállíttatni el nem múlatja.

V. P. Sz.

A' marhák at légy- tsípéstől
megőrizni

Bé kell dörgölni a' marhát a' disz-
nó-dinnye' (döblötz?) friss leveleivel
minden nap', egész napra ment lészen
a' legyek' alkalmatlanságától. — A' hol
pedig 'valamely istállóban gyűlnek-meg
erőssen a' legyek, füstölni kell ennek szén-
re vetett száraz leveleivel. — Meg prób-
álni, minden esetben jó lészen.

Az eper' gyógyító erejéről

A' közönséges mezei eper, a' mel-
lett hogy az esztendőnek legelső, és i-
gen kelemetes ízű gyümöltse, azzal az or-
vosi tulajdonsággal-is bír, hogy a' kösz-
vényt gyógyíttja. — A' híres fűvész, Lin-
né, 29 esztendeig kinlódott ezzel a' nya-
valyával, míg egyszer egy egész hóna-
pon keresztül tsupa eperrel élvén, igen
nagy könyebbülést tapasztalt; a' máso-
dik esztendőben pedig, ugyanezen curá-
val élvén, egészen kigyógyúlt, úgy hogy
többé elő sem jött fájdalmas nyavajaja.

MAGYARNYELVNYOMOZÓ

Aránt, eránt, iránt — melyik nem
jó? — az utolsó mert amazoknak a' gyö-
kere: az és ez; de az utolsóé, nem le-
het iz. Ara, ere is van; de ire nintsen.